

lani prav ničesar, pač pa si dovoljuje neke citirati sv. Tomaža Akvinskega, ki mu je pa ravnotako neznan kakor mu je neznan marsikaj drugega. Višek vsega je seveda štajerska narodna stranka, o kateri se kot priloga h knjigi ponatiskuje celo program. O velikih državnopravnih problemih jugoslovanstva, ki se tudi Slovencev zelo tičejo, Furlani ne ve več povedati kot eno, dve strani splošnih fraz in se za zgodovinski politični razvoj narodnostnega vprašanja v slovenski politiki komaj kaj briga. Pač pa posvečuje samo po-

lemiki zoper Orle več nego vsem drugim problemom slovenskega strankarskega življenja, kar dovolj označuje veliko omejenost njegovega stališča. Če se tako šušmarstvo primeroma tako obširno oceni, je to le zavoljotega, da se pribije nedopustnost take vrste političnega izobraževanja slovenskega ljudstva, saj imamo celo od nasprotne strani o tem predmetu že jako informativno, zadosti objektivno in z resničnim umevanjem spisano delce (dr. Lončarjevo).

F. T.

TO IN ONO.

Še nekaj opomb o prevodih. V zadnjem »Dom in Svetu« je dal R. Gradovin nekaj nasvetov, kaj naj bi se pri nas predvsem prevajalo. Bodi mi dovoljenih k tistim nasvetom še nekaj pripomb! — Naše književne razmere niso take, da bi se mogli pri prevajanju ozirati le na »elito«, n. pr. le na umetnike, ki naj bi se ob umetninah drugih narodov učili in izpopolnjevali. Celó, če pravimo, da prevajamo za inteligenco, je obseg še vedno preozek: knjižarji morajo skoraj vedno računati s širšimi sloji, če naj pokrivajo stroške. Odtod sledi, da se ne moremo in ne smemo ozirati pri prevodih le na »formalno-umetniško« plat, ampak na celotno estetično vrednost in — naj bo to isto ali ne — na splošno kulturni in še zlasti etični vpliv prevodov. Zlasti mi katoličani, ki nam je krščanska kultura in krščanska nravnost našega ljudstva eden prvih idealov, moramo to odločno poudarjati. En prevod več ali manj, to končno ni odločilno, odločilno pa je, kako bodo ti prevodi kulturno in nravno vplivali na ljudstvo. — Učiteljica krščanske nravnosti je pa nam Cerkev. In Cerkev je skrb tudi književnosti. Zato morajo biti katoličanu kakor v drugih stvareh tako tudi v tej pravci navodila Cerkve. Cerkev nam je dala neka splošna navodila, kakšnih knjig naj ne beremo, nekatere knjige pa je še izrecno zaznamenovala, da bi jih katoličani kar kratkomalo pustili (razen če jih mora kdo radi kakega posebnega vzroka študirati, za kar mu Cerkev že da dovoljenje). In prav na to se je R. Gradovin premalo oziral. Med drugimi deli priporoča knjige, ki jih je Cerkev za splošnost izrecno prepovedala. Take knjige so: Viktor Hugo, Notre-Dame de Paris; Flaubert, Madame Bovary; Zola. Morda bo dobro, če navedem iz »Indeksa« še druge romanopisce, katerih dela je Cerkev izrecno prepovedala. Te so: Balzac (vse romane), Fleury Jules (Champfleury, vse romane), Sand George (vse romane), Dumas oče in sin (vse romane), Sue Eugène (vse romane), Zola Emil (vse romane). Splošno je pa prepovedala »obscenna« dela. — Mislimo, da ne bo na kvar umetnosti, našemu ljudstvu pa le v prid, ako se ravnamo po teh navodilih Cerkve. Cerkev nam ne nalaga dolžnosti iz »kaprice«, marveč le, ker ve, da zahteva to naš živi interes. Rajši manj užitka, pa bodi tisti čist užitek zares lepe umetnosti!

Dr. A. U.

Predstava Drabosnjakove pasionske igre l. 1911. V spisu »Nekaj črtic o slovenskih pasionskih igrah na Koroškem« v 1. številki lanskega »Dom in Sveta« trdim po poročilu rojaka iz Štebna pri Bekštanju, da se je maloška ali bekštanjška igralska družba razšla

in da so prodali večinoma vse kostume in gledališko opravo. To pa ni res. Spis je bil že v Ljubljani sprejet za »Dom in Svet«, ko je »Mir« vabil k predstavi Kristusovega trpljenja v Štebnu pri Bekštanju. Igro so predstavljali l. 1911. na cvetno nedeljo, na velikonočni ponedeljek ter na belo nedeljo. Vodi jo še sedaj g. Ivan Graber, p. d. Kramarič, gostilničar in cerkveni slikar, ki je rojen l. 1845. Predstavljajo jo domači igralci, ki so večinoma člani požarne brambe. Pri tej priliki omenjam, da je g. I. Graber imel tudi dve božični igri, ki so ji na Spodnjem Koroškem igrali, kateri je hotel tudi v Štebnu predstavljati z domačimi igralci. Ker pa mu nobena ni ugajala, je spisal sam po »Ben-Hurju« novo božično igro, ki so jo štebenski igralci pred nekaterimi leti predstavljali na več krajih in ki je ljudem prav ugajala. (Poročilo Graberjevo.) Lep kraj je — Šteben pri Bekštanju. Leži ob železniški progi, ki vodi iz Področčice v Beljak in ki veže karavanško in tursko železnico. V bližini je slikovito Baško jezero s prijaznim otokom. V dnu se zrcalijo razdrapane Karavanke, sivi Dobrač in vsa rajska okolica. Ker je v bližini Beljak, bijejo tukaj hud naroden boj. Vroča tla! Tukaj je deloval v šestdesetih, sedemdesetih letih učitelj F. Wigle, Ziljan, ki je pisal v »Učiteljskega Tovariša« lepe vzgojeslovne članke, ki je sodeloval pri Einspielerjevih »Stimmen aus Inner-österreich« ter pri celovškem »Slovincu«, katerega je urejeval duhovnik Božič. Bil je odbornik »Trdnjave«, političnega društva v Celovcu, deloval na političnem polju, postal tovarnar, a imel nesrečo. Nazadnje je postal zopet učitelj, a ne več na Koroškem, ampak na Dolenjskem. Njegovi potomci še živijo na Kranjskem. Lepo se ga spominja † Jože Vošnjak v »Spominih« II. zv. str. 110—111. Primerjaj tudi str. 138! A pustimo te zgodovinske reminiscence in se vrnimo k igri! — Bela nedelja 1911. Po blagoslovu se zbira ljudstvo na ograjenem prostoru, kjer stoji na oni strani Graberjeve gostilnice, čez cesto, med kmečko hišico in skednjem preprost, iz desk zbit oder. Celó kuliso ima — eno! Radovednega ljudstva se kar tare. Na cvetno nedeljo je prodal blagajničar vstopnic za 372 K, na velikonočni ponedeljek za 172 K, na belo nedeljo pa za 92 K. Vstopnina je majhna, za 60—80 vinarjev sedi v sprednjih vrstah, stojiš pa za 20 vinarjev, torej ceneje kakor v Oberammergau! — Predigra. Zastor se dvigne. Na oder stopi pastir, ki poje »pastirsko« — cerkveno pesem. Dobro grlo ima — kakor pravimo. Prvo kitico poje na desni strani odra, drugo na levi itd. — zadnjo pa na sredi. Po kostumu pa ni tak

pastir, kakoršen nastopa v »ovčarski igri« 17. in 18. stoletja, tudi ni pastir z naših gor. Njegova pastirska palica ima na koncu križ, na katerem visi šopek iz suhih rož. Na glavi nosi slamnik, v roki pastirsko palico, oblečen pa je v pisano prteno obleko. Za njim nastopi pastirica, ki ima po hrbtu razpuščene lase, belo obleko, lakaste črevljičke in pastirsko palico. Poje pa po istem načinu kakor pastir. S tem je predigra končana. — Od stare kostanjske predigre, v kateri nastopajo tudi roparji (»ravbarji«), ni ostalo drugega kot ti dve pesmi, ki sta pa popolnoma drugačni. Kako to? V rokopisu, ki so ga dobili maloški igralci s Kostanj, ni bilo pastirske predigre. I. Graber naprosi organista, naj poišče pastirskih pesmi,

ULICA V ODRINU.

da bi z njimi nadomestil kostanjsko predigro. Ta poišče in prinese ti dve igri, ki sta baje cerkveni.¹ — Pasijska igra. Vsebine pasijske igre ne bom popisoval, ker se itak naslanja na sv. pismo in ker hočem ob ugodnem času o slovenskih dveh pasijskih igrah kaj več povedati ter jih primerjati z nemškimi koroškimi pasijami, od katerih pa je samo pasijska igra iz Krške doline objavljena. Druge poznamo samo po vsebini. Pač pa naj sledi tukaj nekaj opazk o predstavi, kostumih itd. — Smrt ima leseno mrtvaško masko, nosi puščico in peščeno uro. Rebra in kosti so označene na beli prteni obleki s črno kredo. — Hudiči imajo črne maske, rdeče oči in jezike. — Judež nosi rumeno obleko — znak sramote v srednjem veku —, sandale in mošnjo — najboljši tip v celi igri.

¹ O predigri v kratkem kaj več v posebnem članku.

Seveda je tudi tukaj vse polno anahronističnih kostumov. — Pred odrom stoji drevo, na katerem se Judež obesi. V istem hipu spleza hudiček na drevo, razreši vrvi, druga dva pa že čakata pod drevesom in odneseta izdajalca Judeža »v pekel« (za oder). Med tem prizorom je seveda dosti smeha. — Po Judeževi smrti kličejo hudički Judeževo dušo iz pekla. »Veni fares« pravijo, namesto: »veni foras«. Judeževa Duša (kot oseba) ima črno haljo, ki pokriva tudi obraz in poučuje ljudstvo, naj pobožno živi, da se mu ne bo godilo enako. Igrali so pač tako, kakor se more zahtevati od preprostih kmečkih igralcev. Gotovo je treba veliko truda, da se nauče sodelovalci dolgih vlog, kajti igra traja nad tri ure. Judeža, ki ga je predstavljal Janez Samonik, p. d. Ledrar, pa bi tudi izkušen igralec po poklicu ne pogodil bolje.

Drugi del pasiona se vrši na potu na Kalvarijo in na njej. Stotnik zatrobi in spreved se začne pomikati. Na čelu koraka v dolgih korakih Smrt, ki drži v desni roki puščico, v levi pa ima peščeno uro. Za njo jezdi stotnik, ki je služil svoje dni pri dragonarjih cesarja, z zastavo. V prejšnjih časih je tudi Smrt sedela na starem belem konju. (Prím. ljubljanske pasijske obhode.) Sedanji konji pa so baje preiskri in se boje Smrti! Tudi drugi jeruzalemski dostojanstveniki, ki so imeli opraviti z obsodbo Zveličarjevo, so na konjih. Veliki duhoven nosi celo očala. Pred Kristusom, ki nosi težek križ, stopata razbojnika, katera sta na rokah zvezana, vodi pa ju vojak. Za sprevedom in ob straneh pa se pomika vse gledališko občinstvo.

Na Kalvariji (na griču) stoje trije križi. Kristusa »pribijejo« na srednjega, ki leži na tleh. Nato ga vzdignejo. Razbojnika pa sama splezata na druga dva. Ko je Kristus umrl, so na Kostanjah in v Tmari vasi streljali s topiči, kar bi naj pomenjalo potres in pokanje zemlje — tukaj pa je stotnik udaril na svoj ščit, Judje so se zbalji in zbežali na vse kraje doli proti vasi.

Te beležke naj bi malo izpopolnile poročila o predstavah na Kostanjah in v Tmari vasi pri Lipi nad Vrbo.¹

O zgodovini predstav mi je g. I. Graber sporočil ustmeno sledeče: Na Kostanjah so začeli predstavljati Drabosnjakovo pasijsko igro okoli leta 1830. Ko sem bil 11 star, je živel v Mlinarah »bukvar« (to je tak človek, ki je znal brati in pisati — v Podjunji so imenovali takega učenjaka »bukovnika«), ki je imel igro prepisano. Prihajal je v Šteben in jo je prebiral ljudem. Ko so okoli leta 1860. začeli na Kostanjah zopet igrati, je šlo nekaj ljudi iz Štebna in okolice tja gledat predstavo. Igra jim je ugajala in ustanovili so v Štebnu družbo, ki je začela igrati leta 1861. ali 1862. Župnik Mišic se je ustavljal prireditvam, a škofijstvo in okrajno glavarstvo je slednjič dovolilo uprizoritev. Predstavljali so igro na Škocijanski gori pri Bekšanju, kjer so postavili leseno stavbo, v kateri je stal oder. Iz cele fare so ljudje darovali les za »gledališče«. — Leta 1894. so se jeli zopet spominjati, da bi napravili igro. Požarna bramba je dala denar za priprave. Nato smo jo zopet večkrat igrali, a ne več na Škocijanski gori, ampak na vasi

¹ Prav bo menda pisati »Kotmara ves«, ker še ljudstvo deloma govori »otmara ves«. Primerjaj Kotmaraves pri Celovcu!

v Štebnu. Hodili so tudi drugam igrat. Dvakrat so igrali v Bistrici na Zili, enkrat v Zabnicah ter v Sent Jakobu v Rožu.

Rokopis, po katerem sedaj igrajo, ima naslov: »Igra terplenje in smert Izveličarja Jezusa Kristusa. Novo prepisali zboljšal Ivan Graber posestnik v Štebne. 15. nov. 1895.« Prepis nosi beležko okrajnega glavarstva v Beljaku: »Text für die unter einem bewilligten Aufführungen genehmigt. Die k. k. Bezirkshauptmannschaft Villach, 13. März 1896.«

Iz tega razvidimo, da je trditev v prvi številki »Dom in Sveta« 1912 (stran 14) prava, da so namreč Kostanjčani začeli igrati igro že pred letom 1840. Graber trdi, da so začeli uprizarjati že leta 1830. Nato je nekaj let niso igrali, leta 1860. pa se zopet obnovi igralska družba, ki redno predstavlja igro.

Ljudstvo je nekdanj smatralo predstavo pasionskih iger kot službo božjo. To nam potrjujejo tudi besede, ki jih je izrekel star možak iz Sent Jakoba v Rožu ob priliki, ko smo šli v Štebnu s sprevodom na Kalvarijo: »Čudno, ljudje ne vejo več, kaj nam ta igra predstavlja; smejiyo se in imajo klobuke na glavi.«

Če bi postavili lep oder, zboljšali še nekoliko igranje, poskrbeli za prikladnejše kostume in še nekoliko popravili jezik v igri, bi pa lahko prirejali naši igralci redne predstave, ki bi jih Slovenci iz vseh dežel radi obiskovali. Končno naj še omenim, da so igre vplivale celo na narodne primere: »Ti si t'ko medel kakor kostanjska Smrt,« pravijo v Logi vasi nad Vrbo. (Povedal meščanski učitelj P. Koschier.) Izmed drugih svetopisemskih iger, ki jih je spisal Schuster-Drabosnjak, pa so predstavljali leta 1885. v Logi vasi pri Vrbi »Egiptovskega Jožefa«. Rokopisa te igre še nisem našel.

Dr. Fr. Kotnik.

Monsignor Tomo Zupan, knezoškofijski konsistorialni svetnik, vitez Fran Josipovega reda, bivši mnogoletni gimnazijski profesor, velezaslužni alojzijeviški ravnatelj in bivši prvomestnik tedaj cvetoče Družbe sv. Círla in Metoda, sedaj na Okroglem v samoti, posvečeni slovstvenemu delu, živeči vlastelin, je obhajal dne 14. sušca zlati jubilej svečeništva. Čestitajoč ob tej izredni svečani priliki temu izrednemu možu, sotrudniku našega lista, želimo, da nam ga Bog ohrani še dolgo po telesu in po duhu tako čudovito mladostnega.

Tridesetletnico glediškega delovanja je praznoval 19. t. m. Ignacij Borštnik. Slovesna proslava se je vršila ta dan v Zagrebu, ko se je igrala Hebbelova

drama »Marija Magdalena«. V pesmi, ki jo posveča Borštnik sam svoji tridesetletnici, peva:

Sto src, sto duš, sem dal vam v dar,
Položil jih na vaš oltar —
Jaz: kralj, berač, ljudi tolmač
Iz nizkih koč, gradov, palač.
Poslednja krinka danes pade.
A s krinko zadnjo padam jaz;
Pokriva prošlost te zaklade —
Ostal mi je le moj obraz!

FRANCOSKI MINISTRSKI PREDSEDNIK R. POINCARE.

Brez dvoma je Borštnik največji slovenski dramski talent. Žal, da ga uživajo le tuji odri. Želimo mu še obilo plodnih let!

Popravek. Na strani 95 v 3. številki je čitati v pesmici »Svatba« tak-le konec:

ko bi še enkrat
bila za par mi (ne: dni!)
lepa družica —
moja mladost!

Za par biti na svatbi je notranjski zelo navaden izraz.